

Distat təhsilə pandemiyanın törəməsi kimi baxmalıyıq

Aprel 7-də Təhsil naziri Emin Əmrullayev AzTV-nin "Hədəf" proqramının qonağı olub. Verilişdə pandemiya dövründə tədrisin təşkili, təhsil işçilərinin vaksinasıyası, direktorların işə qəbulu, peşə təhsili, SABAH magistraturası və digər məsələlər ətrafında danışılıb.

Bu qərar vaxtında verilən bir qərardır

- Emin müəllim, əslində son bir ildir yalnız Azərbaycanda yox, dünyada elə bir proses gedir ki, demək olar ki, bütün sahələrdə ənənəvi qaydalar, proseslər dəyişib. Və biz hər an yeni və yaxud da belə deyək ki, qeyri-standart və yaxud qeyri-stabil vəziyyətlə rastlaşırıq. Hətta ənənəvi qaydada qəbul etdiyimiz qaydaları belə dəyişmək məcburiyyətində qalıyıq. Pandemiyanın ən çox təsir etdiyi sahələrdən biri də təhsildir ki, Azərbaycan da elə ilk gündən, yəni, virusun aşkarlandığı vaxtdan bu sahədə öz təcrübəsini, standartını təbiiq etdi. Təbii ki, burada beynəlxalq təcrübənin təbiiqə də qətilməzdir. Yəni, buna pozitiv nöqtəyi-nəzərdən yanaşsaq son bir il ərzində etiraf etməliyik ki, həm də pandemiya Azərbaycana təhsil sahəsinə distat təhsil kimi təcrübə də qazandırdı. Bu həftə artıq yeni bir qərar qəbul olundu ki, aprel 5-dən müəyyən sayda şəhərlərdə və 1 rayonda distat təhsilə keçildi. Cəmiyyətdə aydındır ki, bəlkə də sizin üçün də gözləniləndir ki, bu cür qərarlar, birmənalı qarşılanmur. Aprel 5-i üçün verilən qərar cəmiyyətdə necə qarşılanır və ümumiyyətlə, Təhsil Nazirliyi bu qərarı vaxtında verilən qərar hesab edirmi?

- Mən suala görə təşəkkür edirəm. Sizin də qeyd etdiyiniz kimi ötən ilin təxminən fevral ayının sonlarından - mart ayından başlayaraq dünya bir qeyri-müəyyənliklə üz-üzə qalıb. Və hər bir mərhələyə təbii ki, qərarların verilməsi müxtəlif məntiqə və müxtəlif təhlillərə söykənir. Ötən ilin mart ayının 3-də ilk dəfə Azərbaycanda məktəblər distat təhsilə keçirildi Həmin zaman biz kifayət qədər

qeyri-müəyyən situasiya ilə üz-üzə idik. Və yəqin ki, insanların böyük əksəriyyəti bunun müvəqqəti olduğunu, may ayında dərslərə qayıdacaqlarını, daha sonra isə növbəti tədris ilində - sentyabrda dərslərin başlanacağına inanırdı. Amma reallıq onu göstərir ki, bir ildən artıq bir müddətdir ki, həm təhsil, həm də müxtəlif sahələrdə sizin də qeyd etdiyiniz yeni normalar formalaşır. Bu situasiya təbii ki, təhsilə də müsbət təsir etmir.

Təxminən 2 milyona yaxın təhsil alanın, o cümlədən 200 mindən artıq təhsil verənin, ailələrin istər psixoloji vəziyyətinə, istərsə də ümumi situasiyada davranışına təbii ki, verilmiş situasiya ən azı müsbət təsir etmir. Məncə təhsil sistemi həmişə 2 sualın qarşısında qalır. Təhsil sisteminin ən vacib məqsədi olan şagirdlərin davamlı öyrənməsini təmin etmək, ancaq eyni zamanda insan sağlamlığını, həyatını qorumaq. Bu cür, belə deyək, ikitərəfli, iki tərəfi neqativ olan və yaxud bir-birinə əks işləyən bir qərarvermə prosesində təbii ki, bütün istəkləri təmin etmək o qədər də asan deyil və yaxud mümkün də deyil.

O ki, qaldı bu ilin 5 aprel tarixindən Bakı, Sumqayıt, Gəncə, Şəki şəhərləri və Abşeron rayonunda ümumi təhsil müəssisələrinin müvəqqəti olaraq distat təhsilə keçirilməsinə. Burada bir neçə faktor öz rolunu oynadı. Mən o faktorları qeyd etmək istərdim. Artıq gördüyünüz kimi yoluxma halları 2500-ü keçib. Bunun böyük bir hissəsi - 80%-i sadaladığım şəhər və rayonun payına düşür. Bu, nə deməkdir? Bakı şəhərində biz artıq mart ayının 29-dan başlayaraq orta hesabla günə 10-12 məktəbin distat təhsilə keçilməsini müşahidə edirdik. Proqnozlara görə bu daha yuxarı rə-

qəmlərə doğru gedirdi. Yəni, istənilən halda, hətta günə 2500-3000 yoluxma olanda Bakı şəhəri üzrə bu yoluxmaların 70-80%-i adicəkilən şəhərin payına düşürdü. Bakı, Sumqayıt və Abşeronda məktəblər onsuz da tədricən müəyyən sayda bağlanmışdı. Yoluxma sayının artması, təmasların qarşısını almaq üçün bu məktəbləri səhiyyə qurumlarının rəyi ilə distat təhsilə keçirmək məcburiyyətində olurdur. Bu, birinci səbəbdir. İkinci səbəb davamiyyət məsələsidir. Davamiyyət məsələsi olduqca vacibdir və yoluxma artıqca təbii ki, ailələr öz övladlarını riskə atmaq və yaxud da evdə yaşlı insanlar olduğuna görə uşaqlarının məktəbə getməsinə istəmiridilər. Məktəbə gedən uşaqların sayında azalmalar müşahidə olunurdu. Bu, bizim tərəfimizdən həm gündəlik davamiyyət rəqəmlərini toplamaqla, həmçinin məktəblərə aidiyyəti qurumlardan həmkarlarımızın səfərlər etməsi ilə izlənilirdi.

Bilirsiniz ki, onsuz da siniflər yarımqruplara bölünməklə fəaliyyət göstərirdi. Həmin qruplardakı uşaqların da yarısından çoxu dərslə gəlməyə biz artıq şagird öyrənməsinin, davamlılığından danışı bilmirik. Bu mənada heç olmasa distat təhsilə keçmək daha məntiqli görünür. 3-cü səbəb çalışırıq ki, Təhsil Nazirliyi olaraq ictimaiyyətin də fikirlərini öyrənmək məqsədilə sorğu təşkil edək. Biz özümüz də qeyd etdik ki, bu sorğu təbii ki, elmi -akademik sorğu deyil. Bu tip qərarlar qısa zaman ərzində qəbul edilə bilər. Elmi sorğuların həyata keçirilməsi isə daha uzun hazırlıq tələb edir və s. Sadəcə olaraq cəmiyyətin ilkin, belə deyək, reaksiyasını öyrənmək həm sorğuda 50 mindən artıq insanın iştirak etməsi, həm müxtəlif şərhlərin yazılması bizim bir qə-

rara gəlməyimizə yardımçı oldu. Yəni, bir qisim valideyn övladını məktəbə göndərmək istərsə də, çoxluq distat təhsilə keçilməsinin tərəfdarı idi. Görünən bu oldu ki, həm davamiyyətə, həm yoluxma sayının artmasına, həm də dediyiniz ümumi ictimai fikrə görə, mən bu qərarın düz və ya səhv yox, uyğun qərar olduğunu hesab edirəm. Çünki bu kontekstdə insanların həyatını, sağlamlığını qorumaq və yoluxanların sayının artmasının qarşısını almaq üçün düşünürəm ki, bu qərar vaxtında verilən bir qərardır. Təbii ki, növbəti həftələr ərzində əgər yoluxma sayı aşağı düşərsə Təhsil Nazirliyi qurum olaraq əyani təhsilə qayıtmaq istəyən ən maraqlı tərəflərdən biridir. Yəni, istəyirəm ki, ictimaiyyət də vəziyyəti düz başa düşsün. Həm müəllimlərin, həm də yaşlı valideynlərin sağlamlığını qorumağı da düşünməliyik. Bəzi insanlar qərardan narazı qala bilər. Biz daha çox balanslaşdırılmış qərar qəbul etməliyik. Rayonlarda isə sırf yoluxma sayı hələ ki, səhiyyə qurumlarının, həmçinin bizim rəyimizə görə aşağı olduğuna görə ayrı-ayrı məktəblərdə bu hal baş verirdi həmin təhsil müəssisələrini distat təhsilə keçiririk. Və belə məktəblər hər gün olur. Amma ümumilikdə istədiyimiz ondan ibarətdir ki, şagirdlərin mümkün qədər optimal formada, belə deyək, öyrənməsini təmin edə bilək.

Distat təhsil daha çox nəticədir, nəinki səbəb

- Necədir sizin qiymətləndirməniz? Bu müddət ərzində distat təhsil Azərbaycan təcrübəsi olaraq özünü doğruldurmu? Çünki sosial şəbəkələrdə də biz bununla bağlı müəyyən iradlara rast gəlirik. Təbii ki, ənənəvi

təhsil distat təhsili əvəz edə bilməz, bu, birmənalıdır. Bununla bağlı sizin özünüzdə də müəyyən münasibət və fikirlər bildirmisiniz. Distat təhsilin keyfiyyətinin artırılması istiqamətində bu müddətdə hansı işlər görüldü və ümumiyyətlə, sizi qane edirmi?

- Sualın yəni, birinci hissəsindən, başlayaq ki, əgər əyani təhsil mümkün deyilsə, onda distat təhsil vəziyyətdən yeganə çıxış yoludur. Təbii ki, onun keyfiyyətinin getdikcə artdığını düşünürəm. Çünki ötən ilin mart ayında bizim bir çox müəllimlərimizin demək olar ki, həyatında heç vaxt distat təhsil təcrübəsi olmayıb, tele-dərslər alət yox idi. Mən distat təhsilin ailələr üçün böyük stress və diskomfort yaratdığını bilərəm. Bunu başa düşürük. Məncə, cəmiyyətdə elə təəssürat yaranmamalıdır ki, Təhsil Nazirliyi bunu bilmir və yaxud bundan xəbəri yoxdur. Əslində biz distat təhsilə bütün problemlərin əsas səbəbi kimi deyil, pandemiyanın törəməsi kimi baxmalıyıq. Çünki distat təhsil daha çox nəticədir, nəinki səbəb. Məncə, nə etmək olar sualı daha konstruktiv sualdır. Bəzi problemlərin qısa müddət ərzində həlli təəssüf ki, mümkün deyil. Məsələn, qısa müddət ərzində hər bir qəsəbədə internetin təmin edilməsi obyektiv səbəbdən mümkün deyil və yaxud qısa müddət ərzində bütün müəllimlərimizin hər birinin eyni keyfiyyətlə distat təhsil verməsi kifayət qədər çətinir. Biz artıq yanvar ayında rəqəmləri paylaşmışdıq, bütün təhsil sistemi üzrə yeni, həm dərslər, həm müxtəlif sual-cavab sessiyaları, həm ali təhsildə olan müəllimlər "Microsoft Teams" platforması üzərindən həftəlik 6 milyona gəlib çatırdı.

Distant təhsilə pandemiyanın törəməsi kimi baxmalıyıq

Emin Əmrullayev:

"Təhsil Nazirliyi qurum olaraq əyani təhsilə qayıtmaq istəyən ən maraqlı tərəflərdən biridir"

← Övvəli səh.2

Biz eyni zamanda müxtəlif ölçmələrlə başa düşürük ki, distant təhsilə keçid xüsusilə kənd yerlərində və bölgələrdə müəyyən mənada problemlər yaradıb. Ona görə də tələdlərin yayımına başlandı. Mən xüsusi vurğulamaq istədim ki, indi ailələrin rolu əvvəlkindən daha çoxdur, həm övladlarının psixoloji nöqtəy-nəzərdən, həm də öyrənməyə dəstək olmaq baxımından. Çünki biz unutmamalıyıq ki, ev mühiti məktəblə bərabər insanın inkişafının ən vacib amildir. Yəni, nə qədər ki, məktəb mühitində müəllimlər insanın inkişafına töhfə verir, ailədaxili münasibətlər, ailədaxili mühit insanın istər mənəvi yetişməsinə, istərsə də öyrənmə həvəsinin formalaşması üçün ən vacib amildir. Ona görə verilmiş mühitdə mənə elə gəlir ki, emosiyaları düzgün idarə edib, daha çox verilmiş sualın rəşional düzgün cavabını axtarmalıyıq və birlikdə bu prosesdən çıxmalıyıq. Artıq belə deyək tunelin sonunda bir işıq ucu görünür. Vaksınlaşma prosesi başladığına görə ona doğru sürətlə irəliləməliyik.

Azərbaycan kütləvi vaksınasiya edən həm regionda, həm də dünyada seçilən ölkələrdən biridir

- Yeri gəlmişkən, ümumiyyətlə təhsil işçilərinin vaksınasiya prosesi necə gedir? Təhsil üçün vaksınasiya təşəbbüsü belə deyək də artıq başlayıb.

- Baxın, ötən ilin mart ayında bizim cəmiyyətimizin bir hissəsi COVID-19 virusunun ümumiyyətlə mövcudluğunu qəbul etmək istəmirdi. Belə insanlar var idi və bu sirr deyil. Bir il vaxt lazım oldu ki, biz bu təhlükənin nə qədər ciddi olduğunu qəbul edərk. Vaksınlarla da bağlı proses artıq bir neçə aydır ki, başlayıb. Təbii ki, ən yaxşı xəbər odur ki, Azərbaycan kütləvi vaksınasiya edən həm regionda, həm də dünyada seçilən ölkələrdən biridir. Məncə, bunu belə deyək də, düzgün şəkildə dəyərləndirib istifadə etmək lazımdır. Vaksınasiyaya olan münasibət olduqca vacibdir. Çünki bir çox hallarda insanlar təbii ki, qeyri-müəyyən olan şeylərdən çəkinir, ehtiyat edirlər. Amma bu gün 1 milyondan artıq vaksın vurulubsa və hər hansı bir pis hadisə baş verməyibsə, bir milyon birinci insana, bir milyon yüz minin-

ci insana da bunun hər hansı bir belə deyək, neqativ fəsadlarının olmasını gözləmək düzgün deyil. Vaksınlarla bağlı məncə ikinci mif ondan ibarətdir ki, məsələn, insanların məktəblərinin bağlanması arqumentlərindən biri bu idi ki, əgər vaksınlar vurulubsa onda niyə görə məktəblərin distant təhsilə keçirilməsinə qərar verilir. Vaksinin birinci dozadan sonra ikinci dozası 28 gün, daha sonra isə 14 gün lazımdır ki, insanda immunitet formalaşsın. Yəni, 6 həftəlik bir müddət lazımdır. Bunun kifayət qədər uzun və ya qısa bir müddət olmasını demək çox çətindir. Bu, obyektiv bir müddətdir və bunu kimsə daha tez edə bilmir. Ona görə vaksınasiyada bu müddət olduğuna görə nə qədər kim tez edirsə bir o qədər həm özünü həm də ətrafdakıları riskdən qoruyur. Vaksınlarla bağlı bildiyimiz 3-cü məsələ ondan ibarətdir ki, iki doza vaksın vurmuş və üstündən 14 gün keçən şəxslər həmin virusa yoluxa bilir və bu normaldır. Amma vaksinin məqsədi insanı tam olaraq virusa yoluxmaqdan qoruyur, daha çox yoluxan zaman onun ağır formada keçməsinin qarşısını alır. Dediym kimi, iki vaksın dozası alınmış, üstündən 14 gün keçəndən sonra bir nəfərin də hələ ağırlaşması və ya belə deyək dünyasını dəyişməsi faktı qeydə alınmayıb.

Təhsil sistemində də məncə, müəllimlər xüsusilə bu işiq lokomotivi olmalıdırlar, çünki vaksinin elmi əsası var. Biz elmi əsası olan məsələlərə inanmalıyıq. Vaksınlar vurulduqca təbii ki, qrup immunitetinin formalaşması prosesi gedir və heç olmasa 70-80% insanın ikinci vaksın dozası alıb, üstündən 14 gün keçəndən sonra yəni, biz artıq pandemiyanın yəqin ki, sonu haqqında danışıq bilirik. Amma təbii ki, qeyri-müəyyənliklər yenə də çoxdur. Məktəblərdə bu proses gedir, əvvəl biz 50 yaşından yuxarı heyətin vaksınasiyasına başlamışdıq. Məsələn, Sumqayıt şəhərində birinci dozayı vurmuş 50 yaşından yuxarı təhsil işçilərinin göstəricisi 70%-dir. Bakıda bu rəqəm 50%-dən yuxarıdır, Abşeronda 60%-dir. Hər gün bu rəqəmlər dəyişir. Biz məktəblərimizi də gündəlik əsasda ictimaiyyətə paylaşıq, bölüşürük. O məktəblərdə ki, müəllim və texniki heyətinin vaksınasiya prosesində iştirakı 85%-dən yuxarıdır biz həmin təhsil müəssisələrini müəyyən mənada təhlükəsiz məktəblər adlandırırıq.

Mən əminəm ki, təhsilin bütün sahəsi üzrə 80-90% müəllim və tex-

niki heyət peyvənd olunacaqsə, bu şərtlə sentyabrın 15-də ənənəvi tədrisə qayıda bilirik. Əks halda sadəcə hansısa qapanma və dalğalarla pandemiya daha uzun müddət çəkə bilər. Ona görə də ən effektiv yol vaksınasiyadır. Vaksınlar var və "Təhsil üçün vaksınasiya" kampaniyası çərçivəsində vaksınasiya sürətlə gedir. İnanırıq ki, qısa müddətdə bu prosesi tamamlayacağıq.

- Gün ərzində ölkəmizdə yoluxanların 4-6 faizini təhsil işçiləri təşkil edir. Qırmızı xətt necə müəyyənləşdirilir və bu xətt hansı rəqəmin üzərində dayanır? Biz artıq nə zaman həyəcan təbili çalmalıyıq? Yoxsa qeyd etdiyimiz bu rəqəmlər də kifayət ciddi və həyəcanlı göstəricilərdir?

- Bilirsiniz ki, sentyabrın 15-dən məktəblər ənənəvi, hibrid formada başlayandan Təhsil Nazirliyi bu istiqamətdə rəqəmləri toplayır, onları təhlil edir. Bizim bütün qərarlarımız bu təhlillərə əsaslanır. 4-6 faiz məsələsini aydınlaşdırırm. Biz hər gün təbii ki, səhiyyə qurumlarından yoluxan şəxslər haqqında məlumat alır və öz məlumat bazamızda həmin şəxslərin fin nömrələri ilə yoxlayıb nə qədər insanın hansı yerlərdə yoluxması ilə bağlı, yəni təhsildə yoluxma coğrafiyasını müəyyən edə bilirik. Nələri görürük? Birinci məsələ ondan ibarətdir ki, təbii ki, 4-6 faiz yalnız məktəblərdə yoluxmur. Müəllimlər də digər vətəndaşlarımız kimi ailədaxilində, nəqliyyatda və digər yerlərdə yoluxurlar. Məktəblərdə yoluxma əsasən, sözün düzü sanitariyaya qaydalarına əməl olunmayan hallarda çox müşahidə olunur. Müəllimlər müəllim otağında bir qədər ehtiyac olmadığı halda ünsiyyətdə olublar, hansısa kütləvi şəkildə müzakirələr aparıblar və s. Sözün düzü, belə halların sayı çox deyil, daha çox təhsil müəssisələrindən kənardə baş verir. 6-8 faiz arasında da şagirdlər arasında yoluxma müşahidə edirik. Amma yaxşı xəbər ondan ibarətdir ki, çox az hallar var ki, biz məktəblərdə müəllimlər arasında kütləvi yoluxma müşahidə edirik. Yəni bu hallar olub, bir neçə məktəblərimiz distant təhsilə keçib. Bu da qeyd etdiyim kimi, təhsil işçilərimizdən daha çox ehtiyatlı olmağı, ehtiyac olmadığı halda ünsiyyətdə, belə deyək də təmaslardan yayınmağı tələb edir. Ancaq vaksınasiya prosesinin həyata keçirilməsinin nəticəsində düşünürəm ki, bu risklər dəfələrlə azalacaq. Xüsusilə də vaksın olunmuş insanları nəzərdə tuturam.

Məktəb direktorlarının həm bacarıqları, həm də onların davranışları təhsilin keyfiyyətini müəyyən edən faktordur

- Məktəb direktorlarının seçimi ilə bağlı məsələyə də aydınlıq gətirməyinizi xahiş edirik. Ümumiyyətlə proses necə gedir və bu sahədə Təhsil Nazirliyi hansı addımları atır?

- Hər bir təhsil sistemində, belə deyək də təhsili idarə edən insanların rolu məncə, hamıya aydındır. Məktəb direktorlarının həm bacarıqları, həm də onların davranışları və dəyərləri təhsilin keyfiyyətini müəyyən edən faktordur. Təbii ki, təhsil sistemi olaraq bizim ən çox ehtiyac duyduğumuz vəzifəyə axtardığımız insanlar məktəb direktorlarıdır. Və bu prosesi şəffaf, o cümlədən rəqəbətlə eləmək bizim əsas məqsədimizdir. Bu məqsədə nail olmaq üçün bir neçə ildir ki, bildiyiniz kimi məktəb direktoru vəzifəsi şəffaf şəkildə elan olunur, obyektiv imtahanlar keçirilir. Belə deyək, istənilən müəllim direktorluğa cavab verən tələblərə uyğun olarsa bu müsabiqədə iştirak edə bilər. Hal-hazırda 600-dən artıq məktəb direktoru yeri vakantdır. Biz

bu vakant yerlərin tutulması istiqamətində imtahanları təşkil etmişik. Məsələn, yaxşı tərəfi odur ki, bu seçimlərin aparılması, daha çox insanın prosesə cəlb olunması, təlimlərin keçirilməsi ümumi məqsədimizə çatmağa imkan verir. Amma eyni zamanda da məsələnin ən vacib hissəsi olan davranış və dəyər məsələlərinin ölçülməsi o qədər də bildiyiniz kimi asan məsələ deyil. Bunu yalnız zaman olaraq həmin direktorların fəaliyyətini qiymətləndirməklə biz qiymət verə bilərik. Məsələn, artıq uzun müddətdir ki, məktəb direktorlarının belə deyək müqavilələrinin uzadılması məktəb nəticələri əsasında aparılır. Bu yanaşmalar yəqin ki, davam etdiriləcəkdir. Bəzi hallarda yaxşı müəllimlər bir o qədər yaxşı idarəedicilər olmur. Yaxşı müəllim pis direktor olanda, biz həmin yaxşı müəllimi itirib, belə deyək yaxşı olmayan direktor əldə edirik.

Təhsilin idarəedilməsi öz-özlüyündə kifayət qədər mürəkkəbdir. Yəni məktəb direktoru olmaq o qədər də asan vəzifə deyil. Bununla belə dediym kimi, ən istedadlı, bacarıqlı, motivasiyası olan insanları düzgün şəkildə seçərək həmin vəzifələrə təyin etməyə çalışırıq.

(Ardı var)